

HÖSTEXKURSIONEN ELLER HEMMA-HOS-TRÄFFEN hösten 2006

(Alternativ rubrik: Bland Hoppor, pigor och andra på Mörkö's kalkberg...)

Av Peter Wärmeling

Årets höstexkursion var en "hemma-hos-Peter- träff" och denna ägde rum lördagen den 26 augusti. En handfull medlemmar hade mött upp vid Hölö-grillen denna kylslagna och regntunga morgon där undertecknad började dagen med att dela ut kartor och informera om dagens utflyktsmål. Första anhalt blev Egelsvik, ett kalkberg beläget på östra sidan om Mörkö, ca 5 km från Hölö Centrum. Skälet till att Egelsvik valdes som dagens första exkursionsmål var huvudsakligen att skapa ytterligare underlag till den remiss som skulle inlämnas av vår förening senast den 28 augusti 2006. Remissen gällde huruvida Egelsvik skall bli ett kommunalt naturreservat i Södertälje och i så fall när. Vidare gällde remissen synpunkter på framtida skötselplaner.

Väl framme vid Egelsvik drabbades vi av strålände solsken och ca 20°C. Dessutom nära nog vindstill. Lasse N. och jag hade besökt på Egelsvik och rekat ett par veckor tidigare och kunde därför, innan "berget togs i besittning, berätta att vi då sett två **hasselnokar** på grusvägen söder om och nedanför berget. Vidare många **svingelgräsfjärilar** samt att Peter W då sett "...en stor gråspräcklig gräshoppa...". Så förväntningarna var stora.

Fig.1. Vi blir alla oförklarligt glada över att ha funnit vildsvinsspår i gruset. Från vänster: Peter Wärmeling, Urban Wahlstedt, Christer Olsson och Lars Norén. Foto: I.Struwe.

Vi såg ingen hasselnok denna dag men väl massor av **svingelgräsfjärilar**, både nere vid den södra grusvägen och uppe på de sydvända branterna. På grusstigen fascinerades vi av alla tydliga vildsvinsspår som vittnade om att ingen bergsbrant här är för brant eller för snårig för dessa djur. I vassen längs stigen observerade vi ett flertal av den starkt rödfärgade vackra lilla blåsbaggen *Anthocomus coccineus* Shall. som ofta påträffas under hösten i vassruggar.

Efter att ha passerat det magnifika moss- och ormbunsklädda nedlagda kalkbrottet kom vi upp på Egelsviksbergets krön. Därifrån gavs en magnifik utsikt över Egelsholmen, Oaxen och Mörköfjärden. Uppe på berget mötte vi ett par tubbförsedda fågelskådare, Stefan C. och Mats B., som visade oss att tre **nötkråkor** satt i en död tall nedanför krönet på berget och att hundratals grågäss och sädgäss låg på revet nedanför berget. Vi såg också en **lärkfalk** som mycket elegant jagade trollsländor i viken nedanför berget. På hållarna sprang ett vackert exemplar av den snygga blåmetalliska och stora kortvingen *Staphylinus ophthalmicus Scop.* Där också flera **mindre guldvingar** passade på att sola sig.

Eftersom vi var i hasselsnokens marker kretsade samtalen inte bara om sexbenta utan även om obenta djur. Avlyssnad konversation i hävgänget:

- Ett sätt att skilja snok från huggorm är att snoken smiter undan medan huggormen stannar kvar.
- Jaha, så snoken sticker men huggormen hugger...
- Nej, snoken stinker.
- Jaha, den luktar pyton!

Någon **stor dagsvärmare** kom tyvärr inte inflygande under denna soliga dag uppe på krönet på Egelsviksberget. Och hade den gjort det hade den haft problem med att hitta blommor. Allt var överblommat. Bortsett från revanscherande blåklockor och slån. För övrigt är blomsterprakten överdådig på Egelvik under sommaren. Med stora bestånd av blodnäva, fetknoppsarter, kungsmymta mfl., speciellt i de sydvända branterna.

Fig.2. Fikapaus på Egelsviksbergets topp. Från vänster medurs runt bordet: Urban Wahlstedt, Mark Toneby, Stefan Clason, Peter Wärmling, Mats Blomstedt, Ingemar Struwe, Guje Olsson och Ethel Tillnert.
Foto: I.Struwe.

På hållarna dominerar stora bestånd av tulkört och i sprickor på den alvarliknande hållmarken ses både murruta och fjäll-hållebråken. Och i den nedåtgående solens sken kan man sommarkvållar se "motljusfotografernas favoritmotiv på det Öländska alvaret": gråset grusslok, *Melica ciliata*.

Fig.3. Jungfru Marie Nyckelpiga (*Coccinella septempunctata*) som aggregerat i ett tulkörtsblad inför vintersömn. Ett tiotal sådana aggregerat påträffades, de flesta bestod av 4-8 individer. Foto:I.Struwe.

Vi såg **amiral** och **sorgmantel** och många **storfläckiga pärlemorffjärilar**. Dessutom skrämde vi upp några exx av **stor borstspinnare**, en art som tidigare påträffats på Egelsviksberget av undertecknad. Urban W. var försedd med apparatur för ultraljudsavlyssning och identifierade den ena rätvingen efter den andra. Och rätt som det är får Christer O. syn på en stor grå vårtbitare som han fångar med håven. Urban rusar fram och identifierar rätvingen genast. Han är helt säker, arten är omissskännelig: detta är Grå Vårtbitare. Arten har endast påträffats en gång tidigare i landskapet, på Torö omkr. år 1998. Med andra ord: Sörmlands andra fynd av **Grå Vårtbitare** (*Platycleis albopunctata*) är ett faktum!!! Litet senare fångar Ingemar S. Sörmlands tredje fynd av arten!! Efter noggrann koll och som alla trodde, fotografering, släpps djuren, beläggexemplar anses onödiga (väl hemma så visade det sig att alla trott att alla andra fotograferat djuret vilket fick till följd att ingen fotade djuret).

Peters redskap liksom Ingemars är det upp-och-nervända paraplyet. De bägge bankar på det ena trädet efter det andra. Och mest ihärdig är förstas undertecknad på sin jakt efter nyckelpigor. Ett "bra" fynd gjordes, nämligen den sällsynta nyckelpigan **Stethorus punctillum**. Denna svarta lilla småpiga är en av vår faunas allra minsta och den är ingalunda allmän. Här bankade sju exx från en

slånbärsbuske. Arten är sannolikt värmeälskande. I slaghåven fås mest Sjuprickig nyckelpiga och så förstås mängder av Riddarskinnbaggar.

Efter några soliga timmar uppe på Egelsviksberget förflyttade vi oss till naturreservatet Slessberget, som är en formidabel John-Bauerskog med ett centralt bergsmassiv försett med sprickor och grottor. Ungefär som i centrala Tiveden (men väldigt mycket mindre). Upp från krönet sågs ett par **havsörnar** spana över Anderviken på hög höjd men av insekter såg vi inte mycket. Endast en och annan gräsfjäril. Och så en **Större aspvadbock** (*Saperda carcharias*) som förvirrat sig bort från de grova asparna nere i dalen.

Uppe på krönet består vegetationen nästa bara av martallar och lavar. Utsikten från Slessberget är dock förförisk. Man ser ut över Pålsundet och rakt ner på Kålsö som är en genuin ädellövskog. Vi fascineras över det korta avståndet från centrum av en barrskog, dvs Slessbergets topp där vi befinner oss, till centrum av Kålsös ädellövskog, det rör sig bara om någon kilometer!

Om den Grå Vårtbitaren, *Platycleis albopunctata*

Enligt K.T.Holst, Fauna Ent.Scand.1986 är den Grå Vårtbitaren funnen i alla Götalands landskap utom Västergötland och Dalsland. Salig Kjell Ander har enl U.Wahlstedt sett den på Ramundaberget (egentligen Ramunderberget) i Östergötland. Detta berg är f.ö. ett s.k. Natura 2000-område. I Entomologisk Tidskrift Volym 119 sid 193 år 1998 skriver I.Ahlén att arten är funnen på Torö i Sörmland. I Annecatrinn och Björn Hjerquists artistor över Lilla Karlsö år 2001 bedömer man att populationen där utgjorde ca 1000 djur.

Den Grå Vårtbitaren anses vara ett utpräglad alvarmarksdjur och är därmed säkerligen starkt värmeälskande. Utmärkta illustrationer finner du i Göte Göranssons bok Mina Insektsvandringar, Stockholm, 2001.

Efter besöket på Slessberget gör vi en rekognosceringstur i Kålsöområdet. Efter att ha plurrat några gånger i de mäktiga kärrängarna går vi runt litet i ekhagarna på Kålsö med håvarna beredda. Men ingenting surrar längre i luften. Och det beror inte endast på att solen börjar stå lågt. De flesta insekterna har faktiskt redan gått till vintervila. Påskyndat av den varma och torra augustimånaden. Undantagandes förstås rätvingarna, skinnbaggarna och de djur vi sett under dagen.

Trötta avslutar vi exkursionen med ett utmärkt knytkalas, dvs vickning organiserat av Mark hos Peter på verandan vid Lämbonäs. Fast kvällens egentliga avslutande var förstås vid ljusfällan som ytterligare bekräftade att sommaren var slut. Trots den ljumna kvällen var det inte en enda fjäril som landade på duken. Endast en dröse bålgetingar (dryga tjoget). Men dessa djur är ju också trevliga.

EFTERORD:

Kommunstyrelsen i Södertälje tog den 14 november beslut om att göra Egilsvik till naturreservat. Det 19:e naturreservatet i Södertälje. Namnet på naturreservatet blev **Kalkberget**. Området har tidigare varit ett Natura 2000-område enligt EU:s standard.